

УДК (477)340.15:342.95“19”

С.Л. ГОЦУЛЯК, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

ТЕХНІКО-ЮРИДИЧНІ НОРМИ В САНІТАРНО-ЕПІДЕМІОЛОГІЧНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ В XX СТ.

Ключові слова: техніко-юридичні норми, санітарні правила та норми, санітарно-епідеміологічне законодавство

Розвиток науково-технічного прогресу, ускладнення промислових процесів, посилення екологічної кризи, вимагало розроблення законодавцем техніко-юридичних норм, які би сприяли оптимальній взаємодії людини з природою, знаряддями праці та технікою. Головна задача держави полягала у забезпеченні безпеки людей та праці, охороні навколишнього природного середовища, тим самим, зводячи до мінімуму наслідки технічних катастроф, як у різних сферах промисловості, так і в повсякденному житті. У зв'язку з цим, вивчення техніко-юридичних норм та їх співвідношення з правовими нормами, а також їх вплив на санітарно-епідеміологічне законодавство, є актуальним.

При дослідженні теоретичних аспектів були використані роботи С.С. Алексеєва [1, с.18–26], А.Б. Венгерова [2, с.310], М.М. Коркунова [3, с.30–38], М.М. Марченка [4, с.84–90], П.Е. Недбайло [5, с.6, 41–44], А.І. Денисова [6, с.398], О.Ф. Шебанова [7, с.120], Н.І. Матузова [8, с.320–323] та інших теоретиків права. Аналіз техніко-юридичних норм ґрунтувався на працях П.Т. Полежай, В.С. Шелестов [9, с.13–21], О.Ф. Черданцев [10, с.134], М.О. Тузов [11, с.36], Т.Р. Кенжетаєв [12, с.79–83] та ін. Вочевидь, виникла нагальна потреба дослідження техніко-юридичних норм, зокрема, їх впливу на санітарно-епідеміологічне законодавство. Тому мета та задачі дослідження полягають в комплексному загальнотеорети-

чному аналізі феномена «техніко-юридичні норми» в санітарно-епідеміологічному законодавстві України. Новизна роботи полягає в розгорнутій характеристиці техніко-юридичних норм в контексті нормативно-правових актів, які регулювали санітарно-епідеміологічну сферу, визначенні специфіки даних актів та поділенні їх на періоди.

Слід констатувати, що санітарно-епідеміологічна діяльність тісно пов'язана зі всіма сферами існування людини (життя, праця, побут, відпочинок тощо). Нормативним актам з санітарної справи притаманна наявність в них досить великої кількості техніко-юридичних норм.

Зокрема, П.Е. Недбайло писав, що «норми – це завжди правила належної та можливої в їх межах поведінки, котрі зобов'язують, забороняють, дозволяють ту чи іншу дію або вчинок у визначених межах» [5, с.6]. М.М. Коркунов характеризував технічну норму, як «правила, що вказують, як потрібно діяти для досягнення якої-небудь потрібної мети. Ці правила не вчать, а вказують як гармонійно здійснити вирішення окремої мети людського життя» [3, с.31]. О.Ф. Шебанов розмежував всі правила, якими користувалися люди у своїй трудовій діяльності, на дві групи: технічні та соціальні [7, с.120]. А.І. Денисов з цього приводу писав, що технічні та соціальні норми відрізняються більш менш загальним характером, «технічні, судячи з назви, відносяться до сфери техніки та являються предметом різного роду технічних наук» [6, с.398].

О.Ф. Черданцев зазначав, що «технічне правило, вbrane у правову форму, не втрачає свій технічний зміст (характер), а отримує якісні ознаки правої норми» [10, с.134]. Н.І. Матузов вважав, що «технічні норми, котрі дістають закріплення в правових актах і таким чином отримують юридичну силу, мають назву техніко-правові» [8, с.321]. В працях багатьох теоретиків права можна прослідити схожі підходи до характеристики техніко-юридичних норм, а саме – це «формально визначені правила взаємодії людей з об'єктами

природи, засобами виробництва і транспорту, знаряддями праці та предметами (речами) особистого користування» [1, с.18; 2, с.310; 3, с.31; 4, с.13; 5, с.86; 6, с.6, 41; 7, с.134; 8, с.398; 9, с.120; 11, с.321; 12, с.80]. До таких норм можна віднести санітарні правила та норми, інструкції, положення, методичні рекомендації, різноманітні державні стандарти тощо.

В той же час С.С. Алексєєв вважав, що загальна проблема техніко-юридичних норм, це проблема змісту соціальних норм. Адже технічні вимоги в тій частині, в якій вони мають саме соціальний зміст, на його думку можуть бути виражені «і у правових нормах, і у нормах моральності, і у нормах суспільної організації, і у звичаях» [13, с.25]. Ці норми у своїй єдності дозволяють добитися більшої ефективності при вирішенні різного роду задач життєдіяльності людини. Переконливим є загальний висновок С.С. Алексєєва, що можливість технічних норм виступати в якості правових має важливе теоретичне значення.

Наведені міркування про природу та джерела розвитку техніко-юридичних норм є наслідком технічних змін у навколишній обстановці, породжених науково-технічним прогресом. Аналізуючи зміст санітарно-епідеміологічних нормативних актів, можна звернути увагу на їх насиченість техніко-юридичними нормами, що надають санітарній справі особливого характеру. Їм притаманна особлива цінність, яка полягає в тому, що вони, завдяки наданню загальнообов'язкового або рекомендаційного характеру технічним нормам, направлені на задоволення визнаних та охоронюваних державою потреб населення (збереження життя, здоров'я тощо).

Присутність техніко-юридичних норм в санітарно-епідеміологічному законодавстві спостерігається впродовж таких періодів: по-перше, за часів Російської імперії; по-друге, за радянських часів; по-третє, у роки незалежності України. До першого періоду можна віднести санітарно-епідеміологічні нормативно-правові акти, що були вміщені в збірнику «Лікарсько-санітарне законодавство в Росії»

1908 р. під редакцією М.Г. Фрейберга [14]. Другий період охоплює сукупність нормативно-правових актів, які містилися в таких збірниках: «Збірник найважливіших офіційних матеріалів по організації охорони здоров'я» 1940 р. [15], «Збірник найважливіших офіційних і довідкових матеріалів по санітарним та протиепідеміологічним питанням» 1941 р. [16], «Збірник найважливіших офіційних матеріалів по санітарним та протиепідеміологічним питанням» 1949 р. [17], «Збірник найважливіших офіційних матеріалів по санітарним та протиепідеміологічним питанням» 1955 р. [18], «Збірник найважливіших офіційних матеріалів з питань гігієни праці та промислової санітарії» 1966 р. [19]. До третього періоду відносилися нормативно-правові акти, розташовані у таких збірниках: «Збірник найважливіших офіційних матеріалів по санітарним та протиепідеміологічним питанням» 1991 р. [20], «Збірник важливих офіційних матеріалів з санітарних і протиепідемічних питань» 1996 р. [21].

Роботу М.Г. Фрейберга «Лікарсько-санітарне законодавство в Росії» 1908 р. слід вважати першим збірником, в якому було вміщено Статут лікарський, розпорядження, роз'яснення та циркуляри уряду по санітарній частині. У 1913 р. було проведено переробку та удосконалення цього збірника шляхом внесення зміни та доповнення, які відбулися в той час в законодавстві. До першого періоду можна віднести цілу низку нормативно-правових актів, таких, як, наприклад, Статут лікарській та Статут будівельний.

В Статуті лікарському містився Статут медичної поліції, що представляв собою низку санітарних вимог, яких мали дотримуватись усі громадяни та невиконання яких тягнуло за собою юридичну відповідальність. Зокрема, можна зазначити вимоги про чистоту та охайність на вулицях, недопущення бродіння худоби по вулицях, несправне утримання помийних ям, недодержання правил про чистоту та охайність у дворах, розлиття та розкидання сміття тощо.

Стосовно питної води Статут медичної поліції містив низку техніко-юридичних норм. Так, він встановлював правила попередження засмічення джерел водопостачання (каменями, піском та іншими речовинами), псування води для пиття (мочіння коноплі, льону), а також проведення стічних труб від заводів до річок. Відповідно до санітарних вимог, вміст шкідливих речовин в стічних водах, що спускаються в водоймище, не повинен перевищувати 40 мг на 1 л., а температура, з якою вона подається, має бути 30–40°C. Крім цього, стічні води не повинні мати різких запахів, жирної плівки та погіршувати своїми фізичними властивостями флору та фауну водоймища [14, с.419]. У свою чергу, Циркуляром Міністерства внутрішніх справ були затверджені норми стічних вод, які деталізували норми Статуту медичної поліції і висвітлювали математичні та хімічні розрахунки при проведенні різного роду аналізів води [14, с.423].

09.07.1910 р. Медичною радою Російської імперії були розроблені Санітарні правила «Про відкриття закладів для виробництва й торгівлі кефіром» [14, с.497]. У відповідності з цими Правилами, перед відкриттям закладу повинні були бути виконані додаткові вимоги щодо влаштування, утримання й ведення виробництва з виготовлення кефіру, а також порядок огляду та постійний нагляд за ним санітарними органами.

З метою попередження епідемій були розроблені «Правила для нагляду за збиранням, перевезенням й обробкою ганчір'я» [14, с.511], в яких детально закріплювались умови транспортування й збереження ганчір'я, вентиляції приміщення, де воно зберігається, а також детальні умови дезінфекції.

Окремо були розроблені «Правила влаштування кладовищ» [14, с.516]. В них відмічалося, що кладовища повинні розташовуватися на відстані не менше 100 (213,36 м) сажнів від останнього житлового будинку. Окремою Інструкцією передбачалось отримання спеціального дозволу для влаштування кладовищ в містах, селищах і в інших місцевостях на ме-

ншій відстані, ніж вказано в Правилах. В Інструкції було детально розписано, на яку глибину потрібно закопувати гроби, відстань від них до ґрунтових вод та продування цієї місцевості вітрами [14, с.518]. 03.11.1910 р. Міністерством внутрішніх справ були видані «Правила для дозволу перевезення мертвих тіл» [14, с.522–523]. Техніко-юридичної регламентації зазнавали заходи забезпечення поховання померлого від заразної хвороби. Пропонувалося дезінфікувати тіла померлих від заразних хвороб розчином хлорного вапна чи іншим незаражуючим засобом та поміщати в металеву скриню та герметично запаювати. Потім металева скриня встановлюється в дерев'яну, а вільне місце між ними засипається порошковим засобом (вугіллям, торфом) [14, с.524].

Також достатньо ретельно регламентувалось попередження та припинення заразних хвороб. Так, у 1897 р. було видано «Правила обережності для попередження заносу заразних хвороб в учбові заклади» [14, с.543], «Про обов'язкове віспощення» [14, с.545], «Правила прийняття заходів щодо припинення холери та чуми на території Імперії» (11.08.1903 р.) [14, с.603]. В розвиток останніх було прийнято Інструкцію (затверджену Циркуляром Міністерства внутрішніх справ від 11.12.1908 р.) «Роз'яснення до правил щодо запобігання холери» [14, с.614–615]. Циркуляром головного лікаря Імперії 23.08.1911 р. були затверджені «Загальні правила дезінфекції суден» [14, с.643].

Так, до збірника 1913 р. були включені окремі статті Статуту будівельного, які містили техніко-юридичні норми стосовно будівництва й утримання житлових будинків, громадських закладів, виробничих підприємств, збереження чистоти повітря, води, ґрунту, продуктів харчування, поховання померлих та боротьби з заразними хворобами. Так, наприклад, у статті 177 Статуту будівельного були закріплені техніко-юридичні вимоги планування вулиць, площ та інших місць громадського користування. Зокрема, «ширина

вулиці повинна була бути від 10 (21,33 м) до 15 (32,004 м) сажнів, провулка 6 (12,80 м) сажнів» [14, с.388].

Будівництво водогону «повинно було здійснюватися там, де щільність населення складає 4 чоловіки на 500 кв. м» [14, с.395]. Стічні води «випливають у поглинальний колодезь, що знаходиться в 10 (21,33 м) сажнів від найближчого колодезя з питною водою та житлового будинку. Для очищення використовували суміш солей вапна 2 частини й 1 частину сірчаної кислоти магnezії» [14, с.404]. Фабрики, заводи та інші промислові заклади, чия діяльність була пов'язана з забрудненням повітря, води та ґрунту, повинні були відповідати певним вимогам, зафіксованим в законах Російської імперії – Статуті Будівельному, будівельних правилах. Відповідно до них, промислові будівлі повинні були будуватись «близько одна від одної в середині двору на відстані від 1 (2,133 м) до 2 (4,267 м) сажнів, вони повинні були бути кам'яні, а решітки – чавунними» [14, с.408].

Аналіз вказаних правил свідчить, що законодавець вважав однією з самих важливих задач органів санітарно-епідеміологічного нагляду – забезпечення поширення попереджувальних заходів. У той же час, наприклад, віспощення не мало обов'язкового характеру для населення. На наш погляд, це пояснюється тим що, законодавець побоювався посилення негативного відношення населення до віспощення, але все ж таки встановив обов'язкове віспощення у випадку виникнення епідемій.

Таким чином, регламентація діяльності промислових виробництв була направлена на збереження чистого довкілля та здоров'я населення. Регулюванню підлягали плани будівництва, розміщення будівель на території, а також їх вентиляція, опалення та освітлення. Встановлювались вимоги щодо перевезення і зберігання продуктів харчування, а також оптимальний температурний та вентиляційний режим для кожного продукту. Віддаленість кладовищ від населених пунктів, доріг та

природних об'єктів, а також проходження підземних вод вважалося основною особливістю при закопуванні труни з трупами. У разі поховання хворого з заразною хворобою було передбачено ряд заходів дезінфекції. Основною задачею держави вважалося попередження та припинення інфекційних хвороб. З метою попередження загрози здоров'ю та життю населення встановлювалась класифікація та градація інфекцій та ряд методичних рекомендацій по боротьбі з ними. Відмічені напрямлення техніко-юридичного регулювання дозволили встановити відповідні правила в санітарно-епідеміологічній сфері в Російській імперії в XIX – на початку XX ст.

Період радянських часів охоплював великий проміжок часу, який починався з 1917 р. та закінчувався у 1991 р. На його початку було видано ряд важливих нормативно-правових актів у сфері санітарно-епідеміологічного законодавства. Зокрема, Постанова Ради Народних Комісарів (далі – РНК) «Про санітарну охорону помешкань» від 16.06.1919 р., Декрет «Про поліпшення водопостачання, каналізації та асенізації в Республіці» від 21.03.1921 р. У цих нормативних актах діяли вже не норми «поліцейського характеру», а зовсім нові норми, що були модернізовані та більш відповідали вимогам того часу. Постанова РНК «Про санітарні органи Республіки» від 01.06.1923 р. [27], була першим нормативним актом, що регулювала санітарну організацію та нагляд на всій території України. Подальшого розвитку цей нормативний акт набув у Постанові «Про Санітарно-технічні Ради» прийнятий РНК 03.09.1923 р. [28]. Головним завданням цього органу було вироблення та втілення в життя санітарних техніко-юридичних норм направлених на збереження здоров'я населення.

Техніко-юридичні норми розміщувались у санітарних правилах і нормах, методичних рекомендаціях та стандартах, а саме: «Норми спадних вод, що їх заборонено спускати у водоймища» затвердженні Постановою Центральної Санітарно-Технічної Ради 26.09.1925 р.,

технічні норми в них були закріплені у п.1 в пп.«г» говорилося, що спадні води «повинні мати температуру не вищу 30-40°C», в пп.«д» передбачалося, що спадні води «повинні мати більше як 30 мгр. на літр зважених речовин за умови розрідження їх у водоймищу не менше як в 100 раз» [29]. «Санітарні норми для садиб та будинків трудової школи з 7-річним курсом навчання» затвердженні Постановою Народного комісаріату охорони здоров'я від 22.06.1926 р., технічні приписи закріплювалися в п.2 цих норм, де зазначалося, що «загальна площа землі під школу повинна бути не менше ніж 15 тис. м² з них 5 тис. 400 м² відводилося під сад та огорог, будівля повинна бути двоповерхова та розрахована не менше ніж на 300 осіб з розрахунку, не менше 0,8 м² на особу» [30].

«Санітарні правила отримання молока та догляду за молоком на молочних фермах, радгоспах та на молокоотримуючих пунктах» прийняті ВДСІ НК охорони здоров'я СРСР 19.08.1939 р., в яких, прикладом, технічних приписів являвся п.3 в якому зазначалося «що приміщення повинні бути освітлені не менше ніж на 1:4, температура повинна бути 6–12°C, а також у повітрі приміщення не повинно міститися пилу більше ніж 1 мг/м³» [16, с.121].

Також техніко-юридичні норми були властиві таким актам, як: «Рекомендації щодо організації запобіжних щеплень» затвердженні Управлінням протиепідемічних установ НК охорони здоров'я СРСР від 05.08.1940 р. [15, с.253], було вказано плановість проведення щеплення, віковий ценз та дози препарату на кожного хто отримує щеплення, це наприклад, «дифтерійний анатоксин на одну вакцину 4 см³, скарлатинозний токсин доза – 5 см³, протикорова сироватка 30 см³» [15, с.254], а в «Санітарних правилах вуличної торгівлі харчовими продуктами» затвердженні ВДСІ 29.03.1946 р. прикладом, технічних норм є пункт 2 в якому було вказано, що «бази, палатки та кіоски не дозволялось розміщувати ближче ніж 100 м від підприємств, складів та інших виробництв, що можуть бути джере-

лом інфекцій та забруднення повітря та води, а відстань від вбиралень та сміттєвих баків повинна бути не менше 25 м», а в п.5 говорилося «на кожного продавця приходилося не менше 2 м², а також в цих приміщеннях (палатках, кіосках та ін.) повинні бути рукомийники, щітки, мило, полиці для збереження продуктів, скрині для одягу та спеціальні контейнери для сміття» [17, с.394].

Містились техніко-юридичні норми і у таких джерелах, як: «Санітарні правила розміщення, влаштування й утримання складів збереження сильнодіючих отруйних речовин» (150–53) затверджені Головним державним санітарним інспектором СРСР 19.09.1950 р., до технічних приписів можна віднести п.16 «відстань від території складу до житлових чи промислових районів повинна складати для речовин таких категорій: А – 250 м, Б – 500 м, В – 1000, Г – 2000, Д – 1000, в цій окружності допускалося лише будівництво допоміжних споруд» [18, с.3]; «Норми та технічні умови проектування споруджень малої продуктивності для біологічного очищення господарсько-фекальних стічних вод в природних умовах» (Н 115–54) затверджені Державним комітетом ради міністрів СРСР по справам будівництва 14.04.1954 р. Пункт 21 цих правил вмщував в собі детальну характеристику очисних споруджень «глибина септику (очисна споруда) повинна бути не менше 1,3 м, ширина 0,75 м, довжина 1 м. У прямокутному септику відносини довжини до ширини та глибини визначають розрахунок за умови випадіння зважених речовин з стічних вод в їх накопичення», а також в п.23 проведено схему трьохкамерного цегляного або бетонного септика без дозуючої камери та схему полів фільтрації з осушувальними каналами [18, с.49–50].

Техніко-юридичні норми знаходились й в таких актах, як: «Санітарні правила по влаштуванню, обладнанню та утримання цехів по виготовленню ізопропилбензолу» (391–62), затверджені Головним державним санітарним інспектором СРСР від 30.03.1962 р. У них виражається вимога до адресату – виконавця, а

саме п.1, в якому зазначалося, що «При влаштуванні та утриманні цехів по виготовленню ізопропилбензолу, підприємства та цехи перевіряти повітря робочої зони на забруднення парогазоаерозольними сумішами їх компонентами й продуктами деструкції. Стежити за тим, щоб у повітря не потрапляти більше 0,1 % таких речовин, як епіхлоргідрін, етіленгліколь, формольдегід, акрілнітріл, дівініл, стірол, фенол, що можуть вплинути на здоров'я населення» [19, с.199].

Крім цього, техніко-юридичні норми були розміщені в таких актах, як: «Санітарні норми і правила при роботі на промислових ультразвукових установках» (1733–77) затверджені Головним державним санітарним лікарем СРСР 24.05.1977 р. В п. 5 встановлювалося «допустимий рівень звукового та ультразвукового тиску в 1/3 активних середньо геометричних частотах 12500, 16000, 20000, 40000 Гц на робочих місцях» [20, с.34].

Містили техніко-юридичні норми і такі акти, як: «Санітарні правила при виробництві синтетичних миючих засобів» (5199–90), затверджені Головним державним санітарним лікарем СРСР від 28.11.1990 р. [25, с.156–171]. В них у пункті 3 передбачалися вимоги щодо промислових будівель, п.5 закріплював технічні норми щодо вентиляції (повітря в вентиляції не повинно піддаватися очистці та не перевищувати 20,0 мг/м²), вимоги щодо освітлення «рівень освітлення на робочих місцях повинен встановлюватися від 100 до 300 лк, а коефіцієнт пульсацій освітленості складав – 20».

Третій етап охоплює роки незалежності України, де були зазначені нормативні акти з техніко-юридичними норми, що були вміщені в Збірниках важливих офіційних матеріалів з санітарних і протиепідемічних питань 1996 р. [21], 1998 р. [22], 1999 р. [23].

Аналізуючи структуру техніко-юридичних норм, які регулювали санітарно-епідеміологічну справу, звертає на себе увагу особливість такого їх елемента, як «диспозиція». Так, на прикладі «Санітарних норм і правил

при роботі з машинами і обладнанням, які створюють локальну вібрацію, що передається на руки працюючих» від 13.06.1984 р. [20, с.24], можна побачити, що диспозиція – це кількісний показник, який характеризує оптимальний чи допустимий рівень фізичних, хімічних, біологічних факторів навколишнього і виробничого середовища.

В «Основних санітарних правилах роботи з радіоактивними речовинами та іншими джерелами іонізуючих випромінювань» (ОСП-72/87) від 26.08.1987 р. № 4422-87 [24] диспозиції техніко-юридичних норм передбачали правила оброблення, застосування, зберігання, транспортування природних і штучних радіоактивних речовин і інших джерел іонізуючого випромінювання, а також перероблення і знешкодження радіоактивних відходів, що можуть впливати на навколишнє середовище та на здоров'я населення.

Диспозиція вміщує технічні приписи (математичні знаки, формули, таблиці, графічні зображення та ін.).

Санкція, як правило, має відсильний характер, так за порушення «Санітарних правил для підприємств громадського харчування» (СанПин 42-123-5777-91) від 19.03.1991 р. [26, с.266] передбачалась адміністративна відповідальність, яка закріплювалась у ст.42 Кодексу України про адміністративні правопорушення 1984 р.

Таким чином, простежується чимало спільних рис між правовими та техніко-юридичними нормами. Формальна визначеність, примусовість, динамізм та інші властивості притаманні як правовим нормам, так і в значній мірі техніко-юридичним. Останні мають відмінності від правових норм у тому, що вони впливають не лише на модель поведінки, а й на вид діяльності, насамперед, трудової. В той же час, на відміну від правових норм, вони здійснюють вплив у межах не тільки можливого і належного, але й дозволеного і необхідного. Техніко-юридичні норми також мають представницько-зобов'язуючий характер, але в них відсутні санкції, їм притаманні

бланкетні норми (тобто, відсилання до статті 42 Кодексу України про адміністративні правопорушення 1984 р.).

Техніко-юридична норма формує певний належний результат поведінки, встановлює вимоги, які мають відношення безпосередньо до предметів зовнішнього світу, на які впливає зобов'язана особа, і містить в деяких випадках, по суті, певні вимоги до самого об'єкту правовідносин. Це можна побачити, наприклад, у правовідносинах, які впливають ыз вимог деяких техніко-юридичних норм, що регламентують обов'язки сторін та відносяться до об'єкту правовідносин (державні стандарти, технічні умови, санітарні правила тощо).

Аналізуючи санітарно-епідеміологічні акти, наведені у статті, ми доходимо висновку про можливість виокремлення певних етапів впливу техніко-юридичних норм на санітарно-епідеміологічне законодавство протягом ХХ ст., а саме за часів Російської імперії, за радянських часів (1917–1991 рр.) та у роки незалежності України. У досліджуваних періодах санітарно-епідеміологічна справа регулювалась законодавством, в якому значна кількість нормативно-правових актів містила в собі техніко-юридичні норми. Це в значній мірі надавало санітарно-епідеміологічному законодавству специфічного характеру.

Таким чином, техніко-юридичні норми можна вважати самостійним підвидом правових норм. При цьому між техніко-юридичними і правовими нормами простежується тісний взаємозв'язок. Також вони здійснюють вплив на розвиток санітарно-епідеміологічного законодавства, роблячи його більш конкретним та детальним.

Слід відмітити, що технічні норми слід вважати техніко-юридичними, по-перше, в силу їх закріплення в нормативно-правових актах (або в інших джерелах права), а, по-друге, тому, що за їх порушення передбачається настання юридичної відповідальності (наприклад, за ст.42 Кодексу України про адміністративні правопорушення тощо).

ЛІТЕРАТУРА

1. Алексеев С. С. Общая теория права : курс в 2-х т. / С. С. Алексеев. – Москва : Юрид. лит., 1981. – Т. I. – 360 с.
2. Венгеров А. Б. Теория государства и права : учебник / А. Б. Венгеров. – 2-е изд. – Москва : Омега-Л, 2005. – 608 с.
3. Коркунов Н. М. Лекции по общей теории права : курс лекций / Н. М. Коркунов. – Изд.2-е. – Санкт-Петербург : Изд. кн. маг. А.Ф. Цинзерлинга, 1890. – 319 с.
4. Общая теория государства и права. Академический курс в 2-х т. / отв. ред. Н. М. Марченко. – М. : Зерцало, ТЕИС, 1998–. – Т. 2. Теория права. – 1998. – 639 с.
5. Недбайло П. Е. Советские социалистические правовые нормы : монография / П. Е. Недбайло. – Львов : Изд-во Львов. ун-та, 1959. – 169 с.
6. Денисов А. И. Теория государства и права / А. И. Денисов ; ВИЮН МЮ СССР. – М. : Юрид. изд-во М-ва юстиции СССР, 1948. – 532 с.
7. Шебанов А. Ф. Нормы советского социалистического права : лекция / А. Ф. Шебанов. – Москва : Моск. гос. ун-т, 1956. – 45 с.
8. Теория государства и права : курс лекций / под ред.: Н. И. Матузова, А. В. Малько. – 2-е изд., перераб. и доп. – Москва : Юристъ, 2000. – 776 с.
9. Полежай П. Т. О соотношении юридических и технических норм в социалистическом обществе / Полежай П. Т., Шелестов В. С. // Советское государство и право. – 1960. – № 10. – С. 13–21.
10. Черданцев А. Ф. Понятие технико-юридических норм и их роль в формировании общественных отношений / Черданцев А. Ф. // Советское государство и право – 1964. – № 7. – С. 134–138.
11. Тузов Н. А. Технико-юридический акт понятие и правовая природа / Тузов Н. А. // Проблемы совершенствования советского законодательства. 1983. – Вып. 26. – 232 с.
12. Кенжетаев Т. Р. Технические, санитарные, гигиенические нормы и право граждан

на здоровую окружающую среду / Т. Р. Кенжетаев // Советское государство и право. - 1990. - № 11. - С. 79-83.

13. Алексеев С. С. О перерастании советского права в систему норм коммунистического общежития / Алексеев С. С. // Советское государство и право 1962. - № 5. - С. 18-26.

14. Фрейберг Н. Г. Врачебно-санитарное законодательство в России: коммент. к законодательству : монография / Н. Г. Фрейберг. - СПб. : Практ. медицина, 1913. - 1071 с.

15. Сборник важнейших официальных материалов по организации здравоохранения (по состоянию на 15 августа 1940 г.) / сост.: И. Я. Бычков, П. Т. Приданников ; под ред. Г. А. Митерев. - М. : Медгиз, 1940. - 367 с.

16. Сборник важнейших официальных и справочных материалов в помощь госсанинспектору и эпидемиологу / под ред. Г. А. Митерева. - М. : Медгиз, 1941. - 678 с.

17. Сборник важнейших официальных материалов по санитарным и противоэпидемическим вопросам : в 2-х кн. / под ред. Т. Е. Болдырева. - 2-е изд. - М., 1949. - Кн. 1. - 780 с.

18. Сборник важнейших официальных материалов по санитарным и противоэпидемическим вопросам. В помощь врачу-госсанинспектору, санитарному врачу и врачу-эпидемиологу. Дополнение к книгам 1-3 / под общ. ред. В. М. Жданова. - Изд. 3-е, доп. и перераб., в 3-х кн. - М. ; Л. : Госмедиздат, 1955. - 499 с.

19. Сборник важнейших официальных материалов по вопросам гигиены труда и производственной санитарии / отв. ред. Л. В. Янин ; сост. Т. Х. Климова, Д. Н. Лоранский, З. В. Янковская. - М. : Медицина, 1966. - Вып. 3. - 380 с.

20. Сборник важнейших официальных материалов по санитарным и противоэпидемиологическим вопросам : в 7-ми т. / под общ. ред. В. М. Подольского. - Т. 1. - Ч. 1. - М. : МП «Рарог», 1991. - 387 с.

21. Збірник важливих офіційних матеріалів з санітарних і протиепідемічних питань : в

10 томах / під заг. ред. Л. С. Некрасової. - Т. 5. Ч. 2. - К., 1996. - 294 с.

22. Збірник важливих офіційних матеріалів з санітарних і протиепідемічних питань : в 10 томах / під заг. ред. Л. С. Некрасової. - Т. 5. Ч. 2. - К., 1998. - 272 с.

23. Збірник важливих офіційних матеріалів з санітарних і протиепідемічних питань : в 10 томах / під заг. ред. В. Ф. Марієвського. - Т. 3. Ч. 1. - К., 1999. - 269 с.

24. Основные санитарные правила работы с радиоактивными веществами и другими источниками ионизирующих излучений ОСП-72/87 : от 26.08.1987 г., № 4422-87 [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v4422400-87>.

25. СанП при производстве синтетических моющих средств : от 28.11.1990 г., № 5199-90 // Збірник важливих офіційних матеріалів з санітарних і протиепідемічних питань : в 10 томах / під заг. ред. В. Ф. Марієвського. - Т. 3. Ч. 1. - К., 1999. - С. 156-171.

26. СанП для предприятий общественного питания, включая кондитерские цехи и предприятия, вырабатывающие мягкое мороженое» : от 19.03.1991 г., № 42-123-5777-91 // Збірник важливих офіційних матеріалів з санітарних і протиепідемічних питань : в 10 томах / під заг. ред. Л. С. Некрасової. - Т. 6. Ч. 1. - К., 1997. - С. 261-289.

27. Постанова РНК «Про санітарні органи Республіки» : від 01.06.1923 р. // ЗУ УСРР. - 1923. - № 22-23. - Ст. 331.

28. Постанова РНК «Про Санітарно-технічні Ради» : від 03.09.1923 р. // ЗУ УСРР. - 1923. - № 23. - Ст. 480.

29. Постанова Центральної Санітарно-технічної Ради «Норми спадних вод, що їх заборонено спускати у водоймища» : від 26.09.1925 р. // ЗУ УСРР. - 1925. - № 24. - Ст. 61.

30. Постанова Народного комісаріату охорони здоров'я «Санітарні норми для садиб та будинків трудової школи з 7-річним

курсом навчання» : від 22.06.1926 р. // ЗУ | УСРР. – 1926. – № 27. – Ст. 97.

Гоцуляк С. Л. Техніко-юридичні норми в санітарно-епідеміологічному законодавстві України в ХХ ст. / С. Л. Гоцуляк // Форум права. – 2016. – № 2. – С. 34–42 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2016_2_8.pdf

Аналізується структура техніко-юридичних норм та особливості викладення технічних приписів в нормативно-правових актах, що регулювали санітарно-епідеміологічну справу. Визначається специфіка даних актів та поділення їх на періоди.

Гоцуляк С.Л. Техніко-юридические нормы в санитарно-эпидемиологическом законодательстве Украины в ХХ в.

Анализируется структура технико-юридических норм и особенности изложения технических предписаний в нормативно-правовых актах, которые регулировали санитарно-эпидемиологическое дело. Определяется специфика данных актов и разделение их на периоды.

Gotsuliak S.L. Technical and Legal Norms in the Sanitary-Epidemiological Legislation of Ukraine in the Twentieth Century

The structure of technical and legal norms and the main features of technical requirements of the legal acts on sanitary-epidemiological issues were analyzed. The division of these acts into specific periods was figured out.

Форум права Форум ШД